

Nl05_28 Capita Selecta uit Moderne Taalkunde

Ústav germanistiky, nordistiky
a nederlandistiky
Mgr. Alexandra Andreasová, Ph.D.
7473@mail.muni.cz
podzim 2013

Dag 4: Cognitieve linguïstiek

Otázky k textu:

1. Jak znějí klíčové otázky kognitivní vědy a zejména kognitivní lingvistiky?
2. Charakterizujte tři typy přístupů ke studiu lidské mysli (str. 20).
3. Jaký argument nabízí neurovědy pro přístup k jazyku, který relativizuje hranice mezi jazykovým a mimojazykovým poznáním?
4. Vysvětlete pojem relativismus jako filosofické východisko kognitivního přístupu k jazyku.
5. Jak rozumíte tvrzení, že jazyk nemá primárně instrumentální charakter (str. 25)?
6. Popište typické rozdíly mezi strukturalistickou, komunikačně-pragmatickou a kognitivní lingvistikou. Ilustrujte je na příkladu pojmu *moře* (nebo jiného).
7. Vysvětlete princip arbitrárnosti a motivovanosti jazykového znaku. (str. 29).
8. Která oblast jazyka stojí v centru pozornosti kognitivní lingvistiky?

Nl05_28 Capita Selecta uit Moderne Taalkunde

Ústav germanistiky, nordistiky
a nederlandistiky
Mgr. Alexandra Andreasová, Ph.D.
7473@mail.muni.cz
podzim 2013

Dag 4: Cognitieve linguïstiek

Opdrachten

1. De prototypetheorie

Wat is volgens jou de beste representant van de volgende categorieën:
fruit, vogel, hoofdgerecht, ziekte

2. Concept / categorie

Vertaal de dialogen naar het Tsj./Sl.:

„De vis staat al op tafel, maar de salade zit nog in de koelkast.“

„En de serviëttten?“

„Die liggen op de plank boven de tafel.“

„Waar is mijn sleutel?“

„Ik heb hem in de la gestopt.“

3. Causaliteit

» een semantische categorie waarbij het om het veroorzaken van een gebeuren gaat

causatieve werkwoorden / causatieve constructies = semantische categorie van
werkwoorden / werkwoordelijke constructies

<i>kácet</i>	<i>vellen</i>
<i>zabít</i>	<i>doden</i>
<i>krmit</i>	<i>voeren</i>
<i>rozjet</i>	<i>op vaart zetten</i>

zitten – zetten
liggen – leggen
hangen – hangen

Let op het verschil tussen Ndls. en Tsj./Sl.:

Jan kookt rijst. Het water kookt.

Je moet de boter eerst smelten. De boter is door de hitte gesmolten.

Nl05_28 Capita Selecta uit Moderne Taalkunde

Ústav germanistiky, nordistiky
a nederlandistiky
Mgr. Alexandra Andreasová, Ph.D.
7473@mail.muni.cz
podzim 2013

Dag 4: Cognitieve linguïstiek

4. Verschil tussen *doen* en *laten*

Verhagen, A. - Kemmer, S., Interactie en Oorzakelijkheid. Een cognitieve benadering van Causatief-constructies in het Nederlands, in: Gramma/TTT, tijdschrift voor taalkunde, jaargang 1, 1992, 1, 1-20

laten » indirecte veroorzaking van een gebeuren, een of andere ándere kracht is meer direct in de productie van een bepaald resultaat betrokken dan de activiteit die van de agens uitgaat:

A. *De psychiater liet mij aan mijn moeder denken.*

doen » directe veroorzaking van een gebeuren, er is geen intermediaire kracht waarvan de aan- of afwezigheid het optreden van dat resultaat zou kunnen verhinderen:

B. *De psychiater deed mij aan mijn moeder denken.*

A: interactie tussen twee mensen

B: geen interactie

Essentieel voor interactie is communicatie, d.w.z. wederzijdse beïnvloeding van cognitieve toestanden.

C. *De seargant liet ons door de modder kruipen.*

Interactie: de seargant produceert een taaluiting die wij als een bevel interpreteren (cognitieve activiteit) en eraan gehoorzamen.

Het gebruik van *laten* houdt in dat de spreker impliceert dat de activiteit van het object „ertoe doet“, dat hij/zij ook anders had kunnen doen.

Het gebruik van *doen* houdt geen cognitieve activiteit van het object in en het resultaat van de handeling is onvermijdelijk.

Nl05_28 Capita Selecta uit Moderne Taalkunde

Ústav germanistiky, nordistiky
a nederlandistiky
Mgr. Alexandra Andreasová, Ph.D.
7473@mail.muni.cz
podzim 2013

Dag 4: Cognitieve linguïstiek

Bekijk de zinnen hieronder. Bespreek met elkaar:

- in hoever ze de hierboven beschreven verschillen weerspiegelen,
- hoe deze zinnen het beste naar je moedertaal te vertalen zijn. Is er bij de vertalingen enige regelmaat die overeenkomt met het verschil tussen de Nederlandse werkwoorden *doen* en *laten*?

doen

*Dit deed de VPRO leden verliezen.
De stralende zon doet de temperatuur oplopen.
De recessie doet de mensen verlangen naar betere tijden.
Wij zullen de reorganisatie gefaseerd doen plaatsvinden.
Een blik op de voorste rij, waar zijn voorgangers gezeten waren, deed de nieuwe PvdA-voorzitter beseffen dat hij het niet gemakkelijk zou krijgen.
De psychiater deed mij aan mijn moeder denken.
Je wilt me toch zeker niet doen geloven dat ...
... wat sommige technici ons ook willen doen geloven ...
Een teruglopende conjunctuur en een onzekere situatie op het arbeidsmarkt doen toenemende aantallen mensen verlangen naar een verandering van de regeringspolitiek.*

laten

*De agent liet hen passeren.
Saddam liet de gijzelaars vertrekken.
Zij liet de agent haar rijbewijs zien.
Hij heeft een rolstoel laten bouwen.
De sergeant liet ons door de modder kruipen.
U kunt ook uw man de boodschappen laten doen.
Zij lieten Wiki adopteren door een echtpaar.
Hij draaide de kraan open en liet het bad vollopen.
De psychiater liet mij aan mijn moeder denken.
's Nachts mogen ze wel eten en daarom laten we ze bij voorkeur 's nachts werken.
Het personeel liet het brandscherm zakken, waardoor de zaal gespaard bleef.
En laat hem deze brief lezen, misschien helpt dat ook een beetje.
Want tegenwoordig laten goudsmeden zich weer graag inspireren door deze klare, strakke stijl.*

Nl05_28 Capita Selecta uit Moderne Taalkunde

Ústav germanistiky, nordistiky
a nederlandistiky
Mgr. Alexandra Andreasová, Ph.D.
7473@mail.muni.cz
podzim 2013

Dag 4: Cognitieve linguïstiek

Verder lezen

Gerry T. M. Altmann, *Výstup na babylonskou věž. Otázky jazyka, mysli a porozumění*. Praha, Triáda: 2005.

Theo Janssen (red.), *Taal in gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap*. Den Haag, Sdu Uitgevers: 2002.

George Lakoff, *Ženy, oheň a nebezpečné věci. Co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha, Triáda: 2006.

George Lakoff / Mark Johnson, *Metafory, kterými žijeme*. Brno, Host: 2002.

Monika Schwarzová, *Úvod do kognitivní lingvistiky*. Praha, Dauphin: 2009.

<http://cogling.info/>